

Acrocephalus schoenobaenus. Näher zum Ufer sah man folgende Arten, welche wahrscheinlich dort ihre Nester hatten, aber an solchen Plätzen, dass man sie nicht erreichen konnte: *Anas p. platyrhyncha*, *A. c. crecca*, *A. penelope?*, *Numenius a. arquata*, *Tringa t. totanus*, nur 1 Paar, *Capella g. gallinago* (1 Nest wurde gefunden), *Emberiza c. citrinella*, *E. s. schoeniclus*. Zulezt muss noch erwähnt werden, dass hier wie fast überall, wo viele Vögel nisten, die Krähen grossen Schaden anrichten. So sah man täglich, wie sie auf Suche nach Nestern um den See herumflogen. Oft konnte man wahrnehmen, wie die Krähen mit einem Ei im Schnabel aus dem Schilf heraus flogen, und sehr viele von den Nestern, die wir gefunden hatten, wurden bald von Krähen entleert.

Nordöstlig lövsångare, *Phylloscopus trochilus* *eversmani*¹⁾ (Bp.).

Phyllopneuste eversmani Bonaparte. Consp. av. I. p. 289 (1850). Asia occ. Rossia m.
Terra typica: Kasan & Orenburg ex Eversm.

Av ALB. COLLIN.

Formkretsen *Phylloscopus trochilus*' häckningsområde sträcker sig över hela Europa förutom de sydligaste Balkanländerna samt över nästan hela Sibirien. Inom denna särskiljer Hartert²⁾ tvenne subspecies: stamformen, den vanliga lövsångaren, *Ph. t. trochilus* (L.) och den nordöstrliga lövsångaren *Ph. t. eversmani* (Bp.). Andra forskare ss. Zedlitz³⁾ och Kleinschmidt driva subspeciesfördelningen ännu längre, i det att de ytterligare separera formerna *Ph. t. fitis* (Bechst.) från Tyskland och *Ph. t. acredula* (L.) från mellersta Sverige.

Spjälkningen i de ovannämnda geografiska formerna baserar sig huvudsakligen på avsaknaden eller förefintligheten av gult lipochrom. I förra fallet övergår totalfärgen till mera gråaktigt brun och de bruna partierna framträda klarare. Strimman från näbbroten

¹⁾ I Bonaparte's originalbeskrivning: *eversmani* icke „*eversmanni*“.

²⁾ Hartert, Vög. pal. Fauna I p. 509 (1907).

³⁾ Zedlitz, Journ. f. Orn. LXIX. 1921 p. 362 & Orn. Mbte. XXXII. 1924 p. 35.

över ögat ävensom undersidan förbliva härvid nästan vita utan gul markering. Övergångsformerna utmärka sig genom endast partiell lipochromfrihet.

Till den grön-gula extrema typen hör stamformen *Ph. t. trochilus* (L.) med terra typica: England. Till den grå-vita typen hör åter *Ph. t. eversmani* (Bp.) med terra typica: Kasan och NW Orenburg.

De två andra separerade formerna kunna tillsvidare lämnas obeaktade. De tyska och engelska lövsångarna höra nämligen vardera till den gröna typen och kunna knappast åtskiljas från varandra. Namnet *Ph. fitis* (Bechst.) har dock av en del forskare tagits i användning, emedan det av Linné givna namnet „*trochilus*“ icke ansetts oanfäktbart. *Ph. t. acredula* (L.) bildar åter en övergångsform till *eversmani* och är dess terra typica: mellersta Sverige (Uppsala). Skäl synes icke föreligga att benämna dessa sekundära övergångsformer, då vi ännu så ytterst litet veta om den angränsande östra formen och de två huvudformerna redan i sig äro mycket svåråtskiljbara.

Såsom redan framhållits, skiljer sig den nordöstliga lövsångaren från stamformen i vår- och sommardräkt därigenom, att det gula lipochromet uteblivit, d. v. s. den gula färgen saknas. Därför framträder övre sidan såsom gråbrun i st. f. grön och undersidan som gråvit i st. f. gul, medan tvärstrimman över ögat antager en ren vit färg. Den bruna färgen vid örontrakterna och nacksidorna framträder även mera markerad. Åtminstone på levande exemplar skola fötterna vara mörkare färgade hos den nordöstliga formen. I vinterdräkt kunna de två formerna knappast åtskiljas till färgen.

Vingarna och stjärten äro hos den nordöstliga formen något längre: ♂ 68—74 mm, ♀ 62—67 mm, stjärten 50—54 mm, tarsen 19—21 mm, näbben 10—11 mm. Vingformen är densamma som hos stamformen, men 1:sta handpennan är något bredare och längre, medan den 2:dra är lika lång eller obetydligt kortare än den 5:te.

Dessa lövsångarformer äro i allmänhet svåra att åtskilja och bilda i kontaktzonerna för deras utbredningsområden övergångsformer, så att på den standpunkt forskningen nu står noggranna gränser äro svåra att uppdraga för de skilda formernas utbredning. Härtill bidrager naturligtvis ännu, att den nordöstliga lövsångaren är ytterst litet känd från sina häckningsområden och här nästan i regel förväxlat med stamformen.

Hartert uppgiver, ⁴⁾ att den nordöstliga lövsångarens utbredningsområde skulle sträcka sig från den Timanska landryggen vid Petchora mot Ural och här i söder till de östliga delarna av Perm och Orenburg. Ostvärt häckar den vid Obj och Jenisej samt sträcker sig ända till mynningarna av Lena och Kolyma. Ett enstaka exemplar har anträffats i Beringssund. Dock måste vi antaga, att den av Hartert uppgivna västgränsen bör förskjutas rätt mycket mera åt väster. Sålunda uppgiver Dr. Ticehurst sig hava sett denna form häckande i norra Norge och Finnmarken ⁵⁾. Greve Zedlitz vill åter utsträcka dess häckningsområde till Kola-halvön och Vita-havets kuster i allmänhet ⁶⁾. Antagligt är därför, att norra delen av vårt naturhistoriska område bildar en kontaktzon för dessa formers utbredning, och de här uppträdande övergångsformerna utbreda sig ända ned till Norrland och norra Norge, för att slutligen mera söderut successivt övergå i den typiska stamformen. För detta talar även det faktum, att de angivna kännetecknen för den nordöstliga lövsångaren framträda mera bestämt markerade hos de östligaste individerna inom hela dess utbredningsområde, för att allt mera mot väster antaga en blandkaraktär.

En del fakta göra dock den ovan framställda utbredningsteorien något osäker. Sålunda påvisar Zedlitz även några gröna exemplar från Kola-halvön. Han söker en förklaring i det sakförhållande, att en del icke häckande individer ofta anträffas strövande omkring uti angränsande formers häckningsområde. Dessa gröna exemplar från Kola-halvön skulle vara sådana icke häckande kringströvande individer. Härms ⁷⁾ åter angiver från sina observationer vid byn Saijskoje något söder om Arkangelsk, att ryggsidan på lövsångare från denna trakt, där de talrikt förekomma, var något grönnare än livländska exemplar. De av honom lämnade måtten på vinglängden stämma däremot bättre överens med motsvarande för den nordöstliga lövsångaren. Vilja vi söka en förklaring av detta sakförhållande kunna vi antaga, att den gröna formens utbredningsområde här sträcker sig upp ända till Vita havets sydkuster, medan åter den gråbruna formen från Kola-halvön förenar sig med sina

⁴⁾ Hartert, op. cit. I. p. 509.

⁵⁾ Ticehurst, Bull. Br. Orn. Cl. XXIII. 1908 p. 21.

⁶⁾ Zedlitz, Orn. Mbte. XXXII 1924 p. 36—37 & Fauna och flora XX 1925 p. 154.

⁷⁾ Härms, Orn. Jahrb. XI 1900 p. 86.

stamförvanter vid Petchora genom en förbindelseled över inlopps-sundet till Vita havet. Eventuellt kunde vi även tänka oss en sådan lösning av problemet, att formen *Ph. t. acredula* (L.) bebodde området i norra Norge, Norrland, norra Finland och Kola-halvön samt att denna den östliga underarten närstående subtilformen skulle flytta västerut, medan åter den äkta *eversmani*'s västgräns skulle följa den av Hartert angivna Timanska landryggen och flytta ned till Ost-Afrika. I så fall skulle den av Härms påvisade gröna stamformen vid Arkangelsk skilja åt dessa tvenne andra formers utbredningsområde som mellanzon. Endast undersökningen av en hel serie häckfåglar från hela detta område kan lämna en lösning av detta intressanta problem.

Vid bearbetningen av det material, som uppsamlats vid de engelska fyrtornen, kunde dr. Ticehurst konstatera, att den nordöstliga lövsångaren under sin vårflyttning även tager sin väg över England. Det visade sig nämligen, att de individer, som uppsamlats efter slutet av april under de två första veckorna av maj, hörde till den sibiriska underarten *Ph. t. eversmani* (Bp.). Under tiden före uppsamlandet av dessa exemplar hade den „gröna“ lövsångaren redan anlant och var här då redan stadd i full häckning. Senare kunde även den nordöstliga lövsångarens höstflyttning över England konstateras.

Likaså kunde dr. Weigold något senare påvisa⁸⁾, att den nordöstliga lövsångarens flyttningssväg i vardera riktningen även går över Helgoland. Det syntes därför egendomligt, att denna enligt dåtida uppfattning till nordöstra hörnet av Ryssland och Sibirien begränsade underart valde en så västlig flyttningssväg som över Helgoland och England. Vi få dock en annan mera naturlig förklaring på detta sakförhållande genom resultaten av greve Zedlitz och dr. Ticehurst undersökningar, som påvisa, att utbredningszonen för den östliga underarten skulle omfatta såväl Kola-halvön som Finnmarken och norra Norge. Den regelbundna västliga flyttningen skulle å andra sidan även vara ett kriterium på, att utbredningen måste vara mera västlig än tidigare antagits.

Den nordöstliga lövsångaren söker sig sitt vinterkvarter långt ned i det centrala och södra Afrika. Ända ned vid denna världsdels sydspets hava flyttande lövsångare påträffats, och vår underart har påvisats såväl för Ost- som Väst-Afrika.

⁸⁾ Weigold, Orn. Mbte XXXI 1923 p. 134.

Dr. Grote⁹⁾ trodde sig genom konstaterandet av, att ett från Tibuti i mellersta Kamerun erhållet exemplar tillhörde lövsångarens östliga underart, kunna påvisa, att en flyttningsstråt för paläarktiska fåglar går tvärs igenom Equatorial-Afrika från ost mot väst. Anträffandet av den östliga formen under flyttning såväl i England som på Helgoland lämnar oss dock en acceptablare förklaring genom antagandet, att denna konstaterade västliga flyttning av den nordöstliga lövsångaren sträcker sig ned ända till mellersta Väst-Afrika.

En östlig flyttningsväg för vår fågel har åter påvisats genom Grottes¹⁰⁾, Ticehursts¹¹⁾ och Meinertzhagens¹²⁾ forskning. Vi finna den nämligen under flyttningen talrik uti södra Ural-trakten, Mesopotamien, Palestina, Kairo och Ost-Afrika. Det synes härigenom fastställt, att de i nordöstra hörnet av Ryssland och dels även i Sibirien häckande fåglarna välja sin flyttningsväg längs Ural till Egypten och därifrån till sina vinterkvarter i det centrala Ost-Afrika. Lövsångarna från Kola-halvön och det nordliga Norge skulle åter taga vägen över Helgoland och England, för att övervintra i Väst-Afrika.

Den nordöstliga lövsångaren skulle således även bilda ett gott exempel på det kända faktum, att de högnordiska underarterna i allmänhet uppvisa en större vinglängd, än sina sydligare samsläktingar inom samma formkrets samt att de förra flytta till sydligare länder än de senare. Den vanliga lövsångaren övervintrar nämligen redan i Norra-Afrika. Den nordöstliga lövsångarens flyttning försigår även långt senare på våren och tidigare på hösten, än sina samsläktingars inom formkretsen.

Några dubier för, att den nordöstliga lövsångaren *Ph. t. eversmani* (Bp.) eller åtminstone en närstående övergångsform måste räknas höra till vårt faunaområde, borde således ej mera föreligga. En undersökning av exemplar i våra samlingar från våra nordligaste trakter skall säkert lämna bevis för detta antagandes¹³⁾ riktighet.

⁹⁾ Grote, Orn. Mbte XXXI 1923 p. 38.

¹⁰⁾ Grote, Journ. f. Orn. LXVII 1919 p. 344, 346 & LXVIII 1920 p. 34.

¹¹⁾ Ticehurst, Bull. Br. Orn. Cl. XLI 1920 p. 54.

¹²⁾ Meinertzhagen, Ibis (11) IV 1922 p. 4, (11) VI 1924 p. 613, 628 & (12) I 1925 p. 313.

¹³⁾ Ett sådant antagande uttalas redan i O. F. 1926 s. 107.